

ارزیابی اثرات توسعه گردشگری در تغییر سبک زندگی روستاهای هدف گردشگری

(مطالعه موردی: بخش الموت شرقی، شهرستان قزوین)

حسین فراهانی^{۱*}، جمشید عینالی^۲، معصومه مرادی^۳

۱. دانشیار گروه جغرافیا، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه زنجان.

۲. استادیار گروه جغرافیا، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه زنجان.

۳. دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا، دانشگاه زنجان.

دریافت: ۱۳۹۷/۰۹/۱۱ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۴/۱۰

Assessing the Impacts of Tourism Development on Lifestyle Change in
Tourism Destination Villages

(Case Study: East Alamut District of Qazvin County)

Hossein Farahani^{1*}, Jamshid Einali², Masomeh Mouradi³

1. Associate Professor, Department of Geography, University of Zanjan

2. Assistant Professor, Department of Geography, University of Zanjan

3. M.A. Student of Geography, University of Zanjan

(Received: 02/Dec/2018 Accepted: 01/Jul/2018)

Abstract

Tourism has been renowned for its diverse functions, high ability to connect with other sectors of the economy, socio-economic development and changing lifestyle of rural areas. The purpose of the present study is to evaluate the effects of tourism development on changing the lifestyle of tourism target villages in eastern Alamut district of Qazvin county. According to the Census of Population and Housing in 2016, the total number of households in these villages is 879. Using Cochran formula, the number of samples needed to complete the questionnaire was 268. The validity of the questionnaire was evaluated by experts. The reliability of the variables was calculated as 0.86% by Cronbach's alpha. Statistical tests such as one-sample t-test, regression, and one-way analysis of variance were used to analyze the data. The results show that tourism development has a positive impact on lifestyle change. According to the regression fitting model, the coefficient of determination was 0.739 indicating a positive relationship between tourism and lifestyle change. The results of one-way analysis of variance showed that two villages namely: Masudabad (with a mean of 3.5599) and Zarabad (with a mean of 3.4778) had received the most impact and Andaj (with a mean of 2.6314) had received the least impact of tourism development.

Keywords: Rural Tourism, Lifestyle, Tourism Destination Villages, Qazvin County.

چکیده

گردشگری، با توجه به کارکردهای متنوع و نیز توانایی بالا در ایجاد ارتباط با سایر بخش‌های اقتصادی، توسعه اجتماعی اقتصادی و تغییر سبک زندگی مناطق روستایی مطرح شده است. هدف از پژوهش حاضر ارزیابی اثرات توسعه گردشگری در تغییر سبک زندگی روستاهای هدف گردشگری بخش الموت شرقی شهرستان قزوین است. تحقیق حاضر از نوع هدف کاربردی و روش آن توصیفی-تحلیلی است و برای گردآوری داده‌ها از روش‌های کتابخانه‌ای و میدانی استفاده شده است. جامعه آماری تحقیق پنج روستای هدف گردشگری بخش الموت شرقی شهرستان قزوین است. براساس سرشماری سال ۱۳۹۵، مجموع خانوارهای ساکن در این روستاها ۸۷۹ خانوار است که با استفاده از فرمول کوکران تعداد نمونه لازم برای تکمیل پرسشنامه ۲۶۸ نمونه محاسبه و روایی پرسشنامه از دیدگاه متخصصان بررسی شده است. پایایی متغیرها از طریق آزمون آلفای کرونباخ ۰/۸۶ درصد به دست آمده است. برای تجزیه و تحلیل کمی داده‌ها آزمون‌های آماری نظیر t تک نمونه‌ای، رگرسیون، و تحلیل واریانس یک طرفه بهره گرفته شده است. نتایج نشان می‌دهد که توسعه گردشگری تأثیر مثبتی در تغییر سبک زندگی دارد. مدل برازش رگرسیونی، ضریب تعیین برابر ۰/۷۳۹ بوده که نشان دهنده رابطه مثبت گردشگری بر تغییر سبک زندگی است. نتایج حاصل از تحلیل واریانس یک طرفه نشان می‌دهد روستاهای مسعودآباد (با میانگین ۳/۵۵۹۹) و زراباد (با میانگین ۳/۴۷۷۸) بیشترین تأثیر و روستای اندج (با میانگین ۲/۶۳۱۴) کمترین تأثیر از توسعه گردشگری دارد

واژه‌های کلیدی: گردشگری روستایی، سبک زندگی، روستاهای هدف گردشگری، شهرستان قزوین.

*Corresponding Author: Hossein Farahani

E-mail: hfarahani@znu.ac.ir

نویسنده مسئول: حسین فراهانی

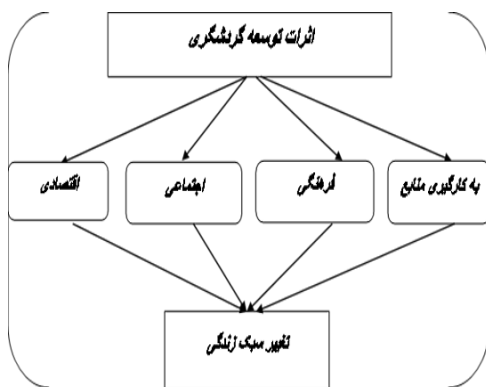
مقدمه

عبارت «سبک زندگی» به شکل نوین آن در روان‌شناسی اولین بار توسط «آلفرد آدلر» در سال ۱۹۹۲ میلادی ابداع شد. سبک زندگی یکی از موضوعاتی که اهمیت زیادی یافته، چرا که سبک زندگی افراد در بسیاری از زمینه‌های مهم زندگی تأثیر می‌گذارد (آقاجانی بیگی، ۱۳۹۱: ۱۰؛ یاری حصار و همکاران، ۱۳۹۵: ۷۳). سبک زندگی نه تنها دربرگیرنده الگوهای فردی مطلوب از زندگی می‌شود (Suliburska et al, 2012: 137) بلکه شامل تمام عادات و روش‌هایی که فرد یا اعضای یک گروه به آن‌ها خو کرده، یا عملاً با آن‌ها سر و کار دارد، می‌شود (ازکیا و رودبارکی، ۱۳۸۸: ۲۴۳). سبک زندگی روشی است که فرد در طول زندگی انتخاب کرده و زیر بنای آن در خانواده پی ریزی می‌شود که در واقع، متأثر از فرهنگ، نژاد، مذهب، وضعیت اقتصادی و اجتماعی، اعتقادات و باور می‌باشد (Phipps et al, 2003: 23). در ادبیات جامعه‌شناسی از مفهوم سبک زندگی دو برداشت و مفهوم سازی وجود دارد. یکی مربوط به دهه ۱۹۲۰ که سبک زندگی، معرف ثروت و موقعیت اجتماعی افراد و غالباً به عنوان شاخص تعیین طبقه‌ی اجتماعی به کار رفته است و سپس به عنوان شکل اجتماعی نوینی که تنها در متن تغییرات مدرنیته و رشد فرهنگ مصرف‌گرایی معنا می‌یابد (حیدری ساربان، ۱۳۹۵: ۷۲. Walmsley; 2012: 66). کاربرد مفهوم سبک زندگی مطابق با تحولات فرهنگی و اجتماعی تغییر کرده است. تا پیش از جنگ جهانی دوم مفهوم سبک زندگی چندان اهمیتی نداشت و اصولاً با این نام از آن یاد نمی‌شد. پس از جنگ جهانی دوم با گسترش پایه‌های اجتماعی دولت رفاه و به وجود آوردن امکان عملی تولید و مصرف انبوه کالاها، به ویژه کالاهای فرهنگی سبب شد که شیوه‌های زندگی تنوع بسیار بالایی بیابند (ازکیا و رودبارکی، ۱۳۸۸: ۲۴۵؛ فاضلی، ۱۳۸۲: ۶۲). سبک زندگی با طرح مباحث مربوط به مدرنیته، هویت، مصرف و انگیزه‌های مصرف‌کنندگان از سوی جامعه‌شناسان، بستر مناسبی جهت رشد مطالعات در این زمینه فراهم شده است (فاضل و رضانی فر، ۱۳۹۱: ۱۱۶). سبک زندگی ترجیحات افراد را نشان می‌دهد و در نحوه گذران اوقات فراغت، مطالعه، تفریح، استراحت، مسافرت، لباس و پوشاک، تغذیه، مدیریت بدن، سبک معماری مردم نمایان می‌شود (urdreu, 1984: 84). بنابراین شکل‌گیری، تغییر، تکامل و

در نهایت ثبات سبک زندگی در سطوح مختلف فردی و اجتماعی متأثر شرایط ساختاری و کارکردی محیط پیرامون و تأثیرپذیری‌ها و تأثیرگذاری‌ها است. (Panyik & et, 1353: 2011) سبک زندگی نشان‌دهنده نحوه زندگی مردم و رفتار آنها است (Fuller & Matzler, 117: 2008). به عقیده گیدنز^۱ سبک زندگی رفتاری است در زندگی روزمره که هر فرد را از دیگری متمایز می‌کند. از زاویه‌ای دیگر، سبک زندگی به فعالیت‌های روزانه مربوط بوده و به عادت‌های پوشیدن، خوردن، پیروی از مد و محیط و توجه برای روبه‌رو شدن با دیگران اطلاق می‌شود. (گیدنز به نقل از کفاشی، ۱۳۹۳: ۱۰۶). بر این اساس، سبک زندگی مفهومی است که در فرهنگ سنتی کاربردی ندارد و باید آن را در ارتباط با مدرنیته مورد بررسی قرار داد. مدرنیته از طریق خلق تنوع، فرد را با انتخاب‌های مواجه می‌کند (قادری، ۱۳۸۹: ۱۲؛ فاضل و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۱۶). بوردیو^۲ سبک زندگی را فعالیت‌های نظام‌مندی می‌داند که از ذوق و سابقه فرد ناشی می‌شوند و بیشتر جنبه عینی و خارجی دارند و در عین حال، به صورت نمادین هویت می‌بخشند و میان اقلشار مختلف اجتماعی تمایز ایجاد می‌کنند. معنا و یا به عبارتی، ارزش‌های این فعالیت‌ها، از موقعیت‌های آن در نظام تضادها و ارتباط‌ها اخذ می‌شود (Bourdieu, 1984: 173-176). به تعبیر زیمل^۳ در سال ۱۹۸۱ «سبک زندگی» را تجسم تلاش انسان است برای یافتن ارزش‌های بنیادی و یا به تعبیری فردیت برتر خود در فرهنگ عینی‌اش و شناساندن آن به دیگران. (هندری، ۱۳۸۱: ۳۴). آرو و ونزل^۴ نیز در تعریفی از سبک زندگی، آن را الگوی ثابتی از رفتارها، عادات نگرش-ها و ارزش‌ها می‌دانند که ویژگی و خصوصیت گروه‌ها قلمداد می‌شود. (Leo et al, 1998: 32). پارنل^۵ و همکارانش نیز در تعریف سبک زندگی معتقدند که سبک زندگی بیان برداشت فرد از خویش و ارزش‌های فردی‌اند که در انتخاب‌ها و رفتارهای مصرفی افراد انعکاس می‌یابند. همچنین سبک‌های زندگی مظهر یا الگوهای واقعی رفتارهای اند که با فعالیت‌ها، علایق و مصرف‌کننده متبلور می‌شوند» (Parnell, 54: 2006). چنی^۶، از مفسران مطرح سبک زندگی است

1. Giddens
2. Bourdieu.
3. Simmel
4. Areow and winzl
5. Parnell
6. Cney

و حیدری زرگوش، ۱۳۹۱: ۹۱) و باعث تغییر در سبک زندگی ساکنین روستایی می‌شود (Gross et al, 2006: 697). اکثر و راسل^۳ بر این باورند که گردشگری، سیستم زندگی‌ای است که باید آن را به عنوان نهادی پویا در نظر گرفت. بنابراین، این تغییرات که در نتیجه‌ی گسترش گردشگری ایجاد می‌شود، می‌تواند اثرات متفاوت و قابل توجهی در منطقه گردشگرپذیر بر جای بگذارد. این اثرات می‌توانند اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و زیست محیطی باشند. با توجه به پیچیدگی و همچنین گستردگی فعالیت‌های گردشگری اثرات ناشی از آن نیز ابعاد به هم پیوسته بسیاری دارند که باید در مطالعه اثرات گردشگری به آنها توجه شود، این اثرات به نوعی به طور مستقیم در شیوه و سبک زندگی جامعه میزبان انعکاس می‌یابد (قنبری و آدمی، ۱۳۹۵: ۱۷۰) شکل ۱.

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

گردشگری روستایی امروزه یکی از مردمی‌ترین اشکال گردشگری محسوب می‌شود که به عنوان یک منبع درآمد و اشتغال برای ساکنین روستا است که در برگیرنده‌ی آثاری مثبت و منفی و تغییرات اجتماعی و فرهنگی بسیاری در جامعه روستا است (سرور و محمودیان، ۱۳۹۵: ۴۰). بنابراین، رشد و توسعه فعالیت‌های گردشگری می‌تواند باعث بروز تغییرات عمیق در بسیاری از شاخص‌های عینی و ذهنی ویژگی‌های کالبدی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیطی جوامع مقصد شود (Williams and Shaw, 1998: 45). قدیری، ۱۳۸۹: ۱۰۵؛ سرور و محمودیان، ۱۳۹۵: ۴۵). همان طور که در اروپا برای رفع چالش‌های اقتصادی و

که در سال ۱۹۹۶ اثری مستقل در خصوص ضرورت مطالعات سبک زندگی منتشر نمود. وی سبک زندگی را راه الگومند مصرف می‌داند. الگوهایی که مردم را از یکدیگر متمایز می‌سازد. وی در تبیین شکل گیری سبک زندگی سه نوع نظریه در باب فرهنگ مصرف ارائه می‌دهد: ۱- نظریه‌هایی که مصرف را از وجوه توسعه‌ی سرمایه داری می‌دانند. ۲- نظریه‌هایی که توجه جامعه شناختی بیشتری به رابطه مصرف و کالا و روش‌های تعیین پایگاه دارند. ۳- روش‌های مختلف استفاده از کالاها که مردم برای آفریدن پیوندها یا تمایز اجتماعی آن‌ها را در پیش می‌گیرند (خادمیان، ۱۳۹۰: ۱۴۰-۱۴۱). چنی نیز مانند دیگر نظریه پردازان به نقش ساختارها و زمینه‌های اجتماعی در شکل گیری سبک زندگی اشاره دارد. بورديو نظریه‌ی منسجمی درباره‌ی شکل گیری سبک زندگی ارائه کرده است. (فاضلی، ۱۳۸۵: ۴۵). ویلن^۱، اولین نظریه پردازی است که شاخص سبک زندگی را به عنوان عامل و شاخصی که افراد به وسیله خود را به طبقه‌ی اجتماعی خاص متصل می‌کنند. ویلن همانند وبر^۲، اعتبار و آبرومندی را در کنار ثروت عاملی مؤثر در سبک زندگی افراد می‌داند (فاضل و رضانی پور، ۱۳۹۰: ۱۱۷). جوامع محلی و روستایی ما نیز امروزه تحت تأثیر مدرنیته و تحولات آن قرار گرفته‌اند؛ به گونه‌ای که بسیاری از روستاها از نظر امکانات و الگوهای مصرفی با شهرها تفاوت چندانی ندارند و این امر تحت تأثیر عوامل مختلفی است. از جمله‌ی این عوامل که در دهه‌ی اخیر، تحولات اساسی را در جامعه‌ی روستایی به وجود آورد گردشگری است. امروزه گردشگری، از مهمترین صنعت‌ها برای توسعه‌ی جوامع محسوب می‌شود و به عنوان فعالیت اجتماعی نسبتاً جدیدی که اخیراً به عنوان پدیده‌ی جهانی پدیدار شده به بزرگ‌ترین و پرمفعت‌ترین صنایع در اقتصاد جهان تبدیل شده است (UNWTO, 2013: 2; Uysal and et al, 2016: 342; Horner & Swarbrooke et al, 2016: 678). گردشگری به عنوان بستری جهت ایجاد تغییرات اجتماعی و اقتصادی در بسیاری از کشورهای در حال توسعه به شمار می‌رود (WTO, 2009: 14). بسیاری از کشورهای کم‌درآمد از این صنعت برای توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی استفاده می‌کنند (Page et al, 2017: 256). گردشگری فعالیتی است که علاوه بر تأثیرات اقتصادی تأثیرات اجتماعی و کالبدی- زیربنایی و زیست محیطی بسیاری دارد (سیاهچوش

1. Weblen
2. Weber

3. Ackner and Russell

توسعه گردشگری با وابستگی به مادیات، تجمل پرستی در امور زندگی، جمع آوری ثروت و گرایش به فعالیت‌های درآمد زا رابطه معنا داری وجود دارد. حیدری ساربان (۱۳۹۵)، در تحقیقی تحت عنوان مطالعه و تحلیل توسعه گردشگری بر سبک زندگی روستایی به این نتیجه می‌رسد که میان متغیرهایی توسعه رسانه‌ها، تغییرات مذهبی، افزایش مهاجرت، افزایش تفریح و احساس تعلق با متغیر مستقل توسعه گردشگری رابطه معنا داری ندارد، اما بین متغیرهای مادی-گرای، ثروت اندوزی، درآمدزایی رابطه معناداری وجود دارد. یوسف نیا و حقیقتیان در سال (۱۳۹۵)، در تحقیقی تحت عنوان عوامل موثر بر سبک زندگی در نواحی روستایی ایران به این نتیجه می‌رسد عوامل فرهنگی در تغییر سبک زندگی روستاییان تاثیر دارد. یاری حصار و همکاران در سال (۱۳۹۳) در تحقیقی تحت عنوان مطالعه تغییر سبک زندگی و اثرات و پیامدهای آن بر توسعه روستایی به این نتیجه می‌رسد که ارتباط مثبت و قوی بین میزان تغییرات اجتماعی و فرهنگی کالبدی در زندگی روستاهای مورد مطالعه و سبک زندگی وجود دارد. فاضل و رضانی‌فر (۱۳۹۰)، در تحقیقی تحت عنوان رابطه توسعه گردشگری و تغییرات سبک زندگی در نواحی روستایی به این نتیجه می‌رسد که گردشگری تغییراتی را در سبک زندگی (الگوی مصرف مواد غذایی، گفتار، وضعیت مسکن، وضعیت پوشاک) به وجود آورده است. بنابراین، می‌توان گردشگری را یکی از مؤثرترین عوامل بر سبک زندگی ساکنان مقاصد گردشگری دانست. حضور گردشگران در یک منطقه و برخورد آنها با روستاییان، باعث ترویج فرهنگ‌ها و شیوه‌های مختلف زندگی در روستا شده و بدین ترتیب تغییراتی را در وضعیت زندگی مردم به وجود می‌آورد. (افراخته، ۱۳۹۳: ۱۲۸). آگاهی از تأثیرات گردشگری بر جوامع محلی روستاهای هدف گردشگری امری ضروری و اجتناب ناپذیر است؛ زیرا ورود گردشگران باعث تغییر در پوشاک، تغذیه، بهداشت و در مجموع در تغییر سبک زندگی روستاییان تأثیر به سزایی دارد. روستاهای هدف گردشگری بخش الموت شرقی که در شمال شرق استان قزوین قرار دارد که به دلیل جاذبه‌های متعدد طبیعی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی به یکی از جاذبه‌های گردشگری استان قزوین تبدیل شده است. این منطقه با داشتن اقلیم نیمه کوهستانی، آثار و بناهای تاریخی و ویژگی‌های خاص فرهنگی، مستعد جذب گونه‌های متفاوت گردشگری است که این جاذبه‌ها می‌توانند سالانه توجه

اجتماعی نواحی روستایی حاشیه‌ای یا روستاهایی که با کاهش فعالیت‌های کشاورزی سنتی روبه رو هستند، گردشگری در کانون توجه قرار گرفته است (Petrovic, 2017: 46; Eimermann & Kordel, 2018: 3; Moss & Glorios, 2014: 234).

در ایران نیز سبک زندگی روستاییان به واسطه ورود گردشگران، دچار تغییرات زیادی شده است (طیب نیا و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۶۴؛ عباس زاده و همکاران، ۱۳۹۶: ۲۴). به خصوص در نواحی خوش آب و هوا که هر سال تعداد زیادی از افراد را به خود جذب می‌کند؛ زیرا محیط روستا محیطی آرام و به دور از هرگونه آلودگی و شلوغی محیط شهری است و این برای افرادی که از محیط آلوده‌ی شهر گریزان هستند، مکانی مناسب برای گذران اوقات فراغت است. رشد و توسعه‌ی فعالیت‌های گردشگری می‌تواند باعث بروز تغییرات عمیق در بسیاری از شاخص‌های عینی و ذهنی ویژگی‌های کلان اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیطی جوامع مقصد شود (Carson, 2017: 29) گردشگری به عنوان کاتالیزوری برای بازسازی و توسعه اقتصادی و اجتماعی نواحی روستایی یاد شده است (Sharpley, 2002: 34). در زمینه اثرات گردشگری در سبک زندگی مطالعات متعددی صورت گرفته است که به مهم ترین آنان اشاره می‌شود: استهارد^۱ در سال (۲۰۱۶)، در تحقیقی به عنوان نقش گردشگری در سبک زندگی در جاکارتا به این نتیجه می‌رسد بین توسعه گردشگری و تغییر در نوع پوشش، نوع تغذیه، میزان مهاجرت، نوع رفتار رابطه وجود دارد. ویلسون^۲ در سال (۲۰۱۰)، در تحقیقی به عنوان نقش گردشگری روستایی و آثار در سبک زندگی مناطق روستایی کنیا به این نتیجه می‌رسد گردشگری روستایی با توجه به کارکرد خود باعث ایجاد تحولات اقتصادی و اجتماعی در نواحی روستایی و تغییر سبک زندگی می‌شود. وانگ^۳ در سال (۲۰۰۹)، در تحقیقی تحت عنوان اثرات توسعه گردشگری بر سبک زندگی روستاییان کوبا به این نتیجه می‌رسد توسعه رسانه‌ها، افزایش تفریح تغییرات مذهبی و توسعه گردشگری رابطه معناداری وجود دارد. بنت^۴ در سال (۲۰۰۸)، در تحقیقی به عنوان گردشگری و اهمیت آن در تغییر سبک زندگی رومانی به این نتیجه می‌رسد میان

1. Srihadi
2. Valsman
3. Wang
4. Benne

جدول ۱. نام روستاهای مورد مطالعه بخش الموت شرقی

نام روستا	خانوار	حجم نمونه
مسعود آباد (گازرخان)	۲۰۷	۶۳
گرمارود	۱۰۶	۳۲
اندج	۸۴	۲۶
آتان	۱۴۸	۴۵
زرآباد	۳۳۴	۱۰۲
جمع	۸۷۹	۲۶۸

ابزار اصلی تحقیق، پرسشنامه محقق ساخته بوده که جهت سنجش پایایی تحقیق نیز از روش آزمون آلفای کرونباخ استفاده شده که مقدار آن ۰/۸۶ درصد به دست آمده است و در مجموع نشان دهنده پایایی آن است. برای تعیین روایی، پرسشنامه، ابتدا برای هریک از شاخص‌های تحقیق طیف لیکرت پنج قسمتی در نظر گرفته شد: (بسیار کم با امتیاز ۱، کم با امتیاز ۲، متوسط با امتیاز ۳، زیاد با امتیاز ۴ و بسیار زیاد با امتیاز ۵). سپس پرسشنامه در اختیار ۳۰ متخصص روستایی قرار داده شد. پس از تکمیل پرسشنامه توسط گروه هدف، با استفاده از فرمول روش تأثیر، میانگین روایی ۱/۸ محاسبه شد که نشان‌دهنده قابل قبول بودن آن است. تجزیه و تحلیل داده‌ها به صورت کمی صورت گرفته است که در روش‌های کمی از آماره توصیفی و استنباطی نظیر تک نمونه‌ای و تحلیل واریانس یک طرفه استفاده شده است. پرسشنامه مورد استفاده شامل دو بخش کلی بوده که بخش اول مربوط به ویژگی‌های فردی؛ بخش دوم به سنجش متغیرهای موثر در تغییر سبک زندگی روستاییان اختصاص داده شده که در چهار شاخص تغییر سبک معیشت اقتصادی، تغییر سبک زندگی اجتماعی، تغییر سبک زندگی فرهنگی و تغییر سبک به کارگیری منابع براساس طیف لیکرت، سنجیده شده است (جدول ۲).

گردشگران داخلی و خارجی بسیاری را به این منطقه جلب می‌کند که همواره موجب رشد گسترده گردشگری به منظور گذران اوقات فراغت در فصول مختلف سال می‌باشند. توسعه گردشگری، تأثیرات فراوانی را بر وضعیت زندگی مردم داشته است. از نظر اقتصادی، برای بومیان شغل و درآمد ایجاد می‌کند و از نظر اجتماعی و فرهنگی هم می‌تواند باعث گسترش فرهنگ محلی شود و هم می‌تواند به تضعیف فرهنگی محلی کمک کند و باعث تغییر در سبک زندگی بومیان شود؛ بنابراین محقق در این پژوهش سعی دارد که تأثیر گردشگری را بر تغییرات سبک زندگی بخش الموت شرقی شهرستان قزوین مورد بررسی قرار دهد. مقاله پیش رو سعی بر آن است که به این پرسش که اثرات توسعه گردشگری بر تغییر سبک زندگی روستاییان پاسخ دهد.

داده‌ها و روش کار

مطالعه حاضر به لحاظ ماهیت کاربردی و از نظر روش، از نوع تحقیقات توصیفی - تحلیلی است که جهت گردآوری اطلاعات مورد نیاز، از دو روش کتابخانه‌ای و میدانی استفاده شده است. جامعه آماری تحقیق، پنج روستا هدف گردشگری بخش الموت شرقی شهرستان قزوین است. که بر اساس سرشماری نفوس و مسکن (۱۳۹۵)، روستاهای مورد مطالعه ۸۷۹ خانوار دارد (سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان قزوین، ۱۳۹۵) که با استفاده از فرمول کوکران تعداد نمونه لازم برای تکمیل پرسشنامه ۲۶۸ مورد محاسبه شده است.

انتخاب نمونه‌ها در بین سرپرستان خانوارها در روستاهای نمونه به صورت تصادفی ساده انجام گرفته تا اصل فرصت برابر به منظور انتخاب خانوارها رعایت شده باشد. تعداد روستاهای مورد مطالعه به شرح جدول ۱ است.

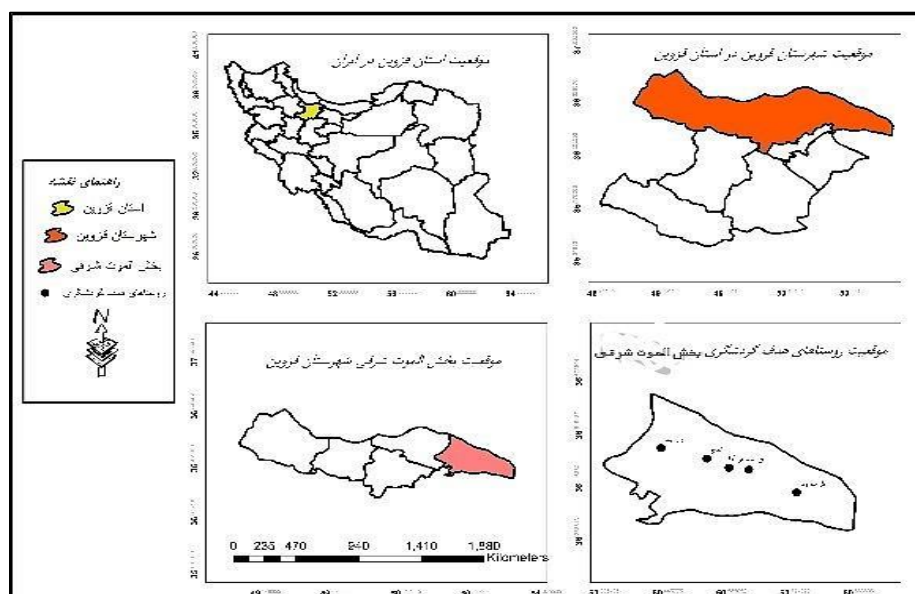
جدول ۲. معرفی‌های اثرات توسعه گردشگری بر تغییر سبک زندگی

شاخص	گویه‌ها	منبع
تغییر سبک معیشت اقتصادی	مادی گرای	حیدری ساربان (۱۳۹۵) فاضل و رضانی فر (۱۳۹۱) بذر افشان و طولابی نژاد، (۱۳۹۵)
	تجمل گرایی در زندگی، گرایش به داشتن خانه و مالکیت وسایل نقلیه، میزان وابستگی به مادیات در زندگی، میزان وابستگی به وسایل غیر ضروری در زندگی، برتر دانستن پول در زندگی.	
	ثروت اندوزی	
تغییر پوشاک	تلاش برای کسب ثروت از طریق گردشگری، میزان قانع بودن به حد معقول ثروت، میزان پس انداز.	
	میزان گرایش به فعالیت‌های گردشگری، میزان تلاش برای داشتن شغل در بخش گردشگری، میزان انگیزه برای به دست آوردن پول در زمینه فعالیت‌های گردشگری.	

توکلی و شاهزائی(۱۳۹۶) حیدری ساربان(۱۳۹۵) خاکساری و همکاران(۱۳۹۲)	مدل‌ها و پوشش بومی و محلی با ورود گردشگران.	تغییر سبک زندگی اجتماعی
	میزان علاقه به غذاهای آماده، میزان استفاده از خوراکی-ها(چیس و پفک)، میزان پخت و پز به روش‌های سنتی.	
	میزان کم شدن ارتباطات خانوادگی، میزان گرایش خانواده‌ها به سبک و شیوه زندگی شهری، میزان علاقه به گوش کردن آهنگ‌های محلی، میزان تعامل قومی و مذهبی، میزان اعتماد و انسجام.	
	میزان استفاده از موبایل، میزان گذراندن اوقات فراغت در اینترنت و فضاهای مجازی، میزان استفاده از کامپیوتر و لب تاب در خانه، میزان دسترسی به اینترنت.	تغییرات رفتاری
	میزان استفاده از فناوری‌های نوین	استفاده از فناوری‌های نوین
حیدری ساربان(۱۳۹۵) یاری حصارو همکاران(۱۳۹۵)رضوی زاده(۱۳۸۵)	کاهش علاقه مندی به استفاده از زبان محلی، میزان استفاده از زبان فارسی در میان جوانان روستا، عدم یاد دادن زبان مادری به بچه‌ها و کودکان، استفاده از نوشتی‌های جدید.	تغییر سبک زندگی فرهنگی
	تغییر ظاهر جوانان به الگوهای خارجی، استفاده از دکوراسیون و سبک زندگی شهری در منازل روستا، تغییر بافت سنتی، استفاده از امکانات شیوه‌های شهرها در منازل روستایی و واجد های مسکونی، گرمایش، سرمایش و نورگیری و روشناسی کافی.	
	افزایش تنوع در مصرف مواد غذایی، میزان استفاده از مواد غذایی و فروشگاه‌های در منزل، افزایش میزان استفاده از وسایل.	
	مصرف گرایبی	تغییر زبان
	میزان استفاده از بخاری به جای کرسی ، کاهش استفاده از نفت برای گرمایش با توسعه گردشگری، استفاده از انرژی‌های نو(انرژی خورشیدی)	مدگرایی
	میزان تخریب منابع طبیعی در ساخت وسازها و زیرساخت‌ها با گسترش گردشگری، میزان تغییر کاربری کشاورزی به غیر کشاورزی با ورود گردشگران	مصرف گرایبی
نوروزی و همکاران(۱۳۹۶) رضوی زاده(۱۳۸۵) رضوانی فر و فاضل(۱۳۹۱)	میزان استفاده از بخاری به جای کرسی ، کاهش استفاده از نفت برای گرمایش با توسعه گردشگری، استفاده از انرژی‌های نو(انرژی خورشیدی)	تغییر سبک به کارگیری منابع
	میزان تخریب منابع طبیعی در ساخت وسازها و زیرساخت‌ها با گسترش گردشگری، میزان تغییر کاربری کشاورزی به غیر کشاورزی با ورود گردشگران	نحوه استفاد از انرژی
	میزان تخریب منابع طبیعی در ساخت وسازها و زیرساخت‌ها با گسترش گردشگری، میزان تغییر کاربری کشاورزی به غیر کشاورزی با ورود گردشگران	برخورد با محیط زیست

این بخش سه دهستان به نام‌های الموت بالا، الموت پایین، معلم کلایه دارد که بر اساس سرشماری نقوس و مسکن سال ۱۳۹۵ شامل ۹۲ روستای دارای سکنه است. جامعه آماری تحقیق ۸۷۹ خانوار روستاهای هدف گردشگری معرفی شده از طرف سازمان میراث فرهنگی و صنایع دستی استان قزوین که به تعداد ۵ روستا (گازرخان، زرآباد، گرمارود، اندج، آتان) در محدوده بخش الموت شرقی شهرستان قزوین است.

منطقه الموت در شمال شرقی استان قزوین قرار گرفته است. این منطقه با مساحت ۱۹۱۹ کیلومتر مربع که بیش از ۱۲ درصد استان را تشکیل می‌دهد که منطقه بزرگ الموت در تقسیمات جغرافیایی کشور به دو منطقه الموت شرقی و الموت غربی تقسیم می‌شود. منطقه مورد مطالعه الموت شرقی که از شمال به دهستان‌های دو هزار و سه هزار تنکابن، از شرق به قله شاه البرز و طالقان، از جنوب به زیاران و آبیگ محدود می‌شود.

شکل ۲. موقعیت جغرافیایی منطقه مورد مطالعه

شرح و تفسیر نتایج

سال، جنسیت ۷۷/۶۱ درصد پاسخگویان مرد، از حیث سطح تحصیلات، ۳۶/۱۱ درصد دیپلم و ۶۷/۱۶ درصد پاسخگویان در مشاغل کشاورزی فعالیت می‌کنند.

بر اساس نتایج تحقیق، در ابتدا سعی شده به یافته های توصیفی پرداخته شود. براساس جدول ۳ از ۲۶۸ پاسخگو، از حیث سن، ۳۵/۱۴ درصد پاسخگویان در رده سنی ۳۱-۴۰

جدول ۳. ویژگی فردی پاسخگویان

مؤلفه	بیشترین تعداد پاسخگویان	درصد	مؤلفه	بیشترین تعداد پاسخگویان	درصد
سن	۳۱-۴۰	۳۵/۱۴	سواد	دیپلم	۳۶/۱۱
جنسیت	مرد	۷۷/۶۱	نوع شغل	کشاورزی	۶۷/۱۶

مدگرایی، مصرف‌گرایی) با میانگین ۳/۳۳۸۳ و تغییر سبک زندگی اجتماعی (تغییر پوشاک، الگوی تغذیه، تغییرات رفتاری و استفاده از فناوری نوین) با میانگین ۳/۳۲۴۸ در سطح مطلوب قرار دارند و کمترین تأثیر با میانگین ۳/۲۹۴۸ را در تغییر سبک معیشت اقتصادی روستاییان (مادی گرایی، ثروت اندوزی و درآمد زایی) کمترین میانگین عددی و در سطح نامطلوب قرار دارد. دامنه طیفی در خانوارهای ساکن در روستاهای هدف گردشگری، که بین ۵ تا ۵۵ بر اساس طیف لیکرت در نوسان است، بیانگر تأثیر مثبت گردشگری بر تغییر سبک به کارگیری منابع و تأثیرگذاری منفی بر تغییر سبک معیشت اقتصادی است.

در راستای بررسی اثرات توسعه گردشگری در تغییر سبک زندگی ساکنان محلی با بهره گیری از تکنیک آماری T تک نمونه‌ای به تحلیل داده‌ها پرداخته شد. تحلیل میانگین عددی مبین مطلوب بودن اثرات گردشگری در تغییر سبک زندگی است. با توجه به نتایج حاصل، همان طور که جدول ۴ نشان می‌دهد با عنایت به مقدار میانگین و میزان p value به دست آمده در جدول ۴ ملاحظه می‌شود که اثرات توسعه گردشگری بیشترین تأثیر را در تغییر سبک به کارگیری منابع (نحوه استفاده از انرژی و برخورد با محیط زیست) با میانگین ۳/۴۰۳۰ دارای بالاترین میانگین عددی و بعد از آن تغییر سبک زندگی فرهنگی (تغییر زبان،

جدول ۴. نقش توسعه گردشگری در تغییر سبک زندگی با استفاده از آماره t

مطلوبیت عددی مورد آزمون = ۳							
فاصله اطمینان ۹۵ درصد	تفاوت از حد مطلوب	سطح معناداری	درجه آزادی	آماره t	میانگین		
							پایین تر
۰.۳۵۶۵	۰.۲۳۳۰	۰.۲۹۴۷۸	۰/۰۰۰	۲۶۷	۹/۳۹۹	۳/۲۹۴۸	تغییر سبک معیشت اقتصادی
۰.۴۸۵۱	۰.۳۲۰۹	۰.۴۰۲۹۹	۰/۰۰۰	۲۶۷	۹/۶۶۲	۳/۴۰۳۰	مادی گرایی
۰.۲۵۵۴	۰.۰۸۰۴	۰.۱۶۷۹۱	۰/۰۰۰	۲۶۷	۳/۷۷۷	۳/۱۶۷۹	ثروت اندوزی
۰.۴۰۴۷	۰.۲۲۲۲	۰.۳۱۳۴۳	۰/۰۰۰	۲۶۷	۶/۷۶۳	۳/۳۱۳۴	درآمدزایی
۰.۳۸۳۵	۰.۲۷۳۲	۰.۳۲۸۳۶	۰/۰۰۰	۲۶۷	۱۱/۷۲۷	۳/۳۲۴۸	تغییر سبک زندگی اجتماعی
۰.۲۰۰۷	۰.۰۴۵۶	۰.۱۲۳۱	۰/۰۰۲	۲۶۷	۱۲۷,۳	۳/۱۲۳۱	تغییر پوشاک
۰.۶۰۷۷	۰.۴۲۲۱	۰.۵۱۴۹	۰/۰۰۰	۲۶۷	۱۰/۹۲۶	۳/۵۱۴۹	الگوی تغذیه
۰.۲۷۳۴	۰.۱۳۷۱	۰.۲۰۵۲۲	۰/۰۰۰	۲۶۷	۵/۹۳۰	۳/۲۰۵۲	تغییرات رفتاری
۰.۶۲۲۱	۰.۴۶۷۴	۰.۵۴۴۷۸	۰/۰۰۰	۲۶۷	۱۳/۸۶۵	۳/۵۴۴۸	استفاده از فناوری های نوین
۰.۳۹۸۶	۰.۲۷۸۰	۰.۳۳۸۳۱	۰/۰۰۰	۲۶۷	۱۱/۰۴۷	۳/۳۳۸۳	تغییر سبک زندگی فرهنگی
۰.۴۳۷۷	۰.۲۳۳۹	۰.۳۳۵۸۲	۰/۰۰۰	۲۶۷	۴/۴۸۷	۳/۳۳۵۸	تغییر زبان
۰.۵۶۴۹	۰.۴۱۲۷	۰.۴۸۸۸۱	۰/۰۰۰	۲۶۷	۱۲/۶۴۳	۳/۴۸۸۸	مدگرایی
۰.۲۷۴۶	۰.۱۰۶۰	۰.۱۹۰۳۰	۰/۰۰۰	۲۶۷	۴/۴۴۳	۳/۱۹۰۳	مصرف گرایی
۰.۴۷۳۴	۰.۳۳۲۶	۰.۴۰۲۹۹	۰/۰۰۰	۲۶۷	۱۱/۲۷۱	۳/۴۰۳۰	تغییر سبک به کارگیری منابع
۰.۵۸۲۸	۰.۳۹۴۸	۰.۴۸۸۸۱	۰/۰۰۰	۲۶۷	۱۰/۲۴۳	۳/۴۸۸۸	نحوه استفاد از انرژی
۰.۵۶۴۸	۰.۲۳۷۲	۰.۳۱۷۱۶	۰/۰۰۰	۲۶۷	۷/۸۰۹	۳/۳۱۷۲	برخورد با محیط زیست

۲/۵۱۲۸، ۲/۶۷۳۱ داشته است. علت اینکه بیشترین تأثیر را در روستای مسعود آباد داشته به دلیل وجود قلعه حسن صباح که تعداد گردشگران مراجعه کننده به آن بیشترین از روستاهای هدف گردشگری دیگر است و روستای اندج به دلیل ناشناخته بودن وامکانات کم آن کمتر دچار تغییر شده است. نقش توسعه اثرات گردشگری در تغییر سبک زندگی اجتماعی بیشترین تأثیر را در روستای زرآباد با میانگین ۳/۶۰۱۶ و کمترین روستای اندج با میانگین ۲/۶۶۳۵ است.

با بهره مندی از آزمون تک نمونه‌ای t نقش گردشگری به تفکیک روستاهای هدف گردشگری و نیز هر یک شاخص‌ها مورد مطالعه تبیین شد. با توجه به مقدار میانگین و نیز مقدار p value محاسبه شده، همان‌طور که جدول ۵ نشان می‌دهد، اثرات توسعه گردشگری در تغییر سبک معاش اقتصادی، تغییر سبک زندگی اجتماعی و تغییر سبک به کارگیری منابع بیشترین تأثیر را در روستای مسعودآباد با میانگین به ترتیب ۳/۵۸۳۳، ۳/۶۶۶۷، ۳/۵۶۵۷ داشته و کمترین تأثیر را در روستای اندج با میانگین ۲/۶۷۹۵،

جدول ۵. نتایج آماری اثرات توسعه گردشگری بر تغییر سبک زندگی روستاهای نمونه

شاخص	نام روستا	میانگین	آماره آزمون t	سطح معناداری
تغییر سبک معیشت اقتصادی زندگی	مسعود آباد	۳/۵۸۳۳	۱۱/۷۵۱	۰/۰۰۰
	گرمارود	۳/۳۷۲۵	۶/۴۷۹	۰/۰۰۰
	اندج	۲/۶۷۹۵	-۴/۹۰۷	۰/۰۱۳
	آتان	۳/۳۵۵۶	۶/۶۵۹	۰/۰۰۰
	زرآباد	۳/۲۳۲۸	۲۳۲۸۰	۰/۰۰۰
تغییر سبک زندگی اجتماعی	مسعود آباد	۳/۲۴۶۰	۵/۲۳۷	۰/۰۰۰
	گرمارود	۳/۴۸۷۷	۱۴/۰۴۶	۰/۰۰۰
	اندج	۲/۶۶۳۵	-۵/۷۲۹	۰/۰۰۰
	آتان	۳/۳۳۳۸	۶/۹۹۳	۰/۰۰۰
	زرآباد	۳/۶۰۱۶	۱۴/۳۹۵	۰/۰۰۲
تغییر سبک زندگی فرهنگی	مسعود آباد	۳/۶۶۶۷	۱۲/۱۱۱	۰/۰۰۰
	گرمارود	۳/۳۶۶۰	۸/۰۶۴	۰/۰۰۰
	اندج	۲/۵۱۲۸	-۷/۸۶۲	۰/۰۰۰
	آتان	۳/۳۲۲۸	۵/۷۲۰	۰/۰۰۰
	زرآباد	۳/۴۶۹۶	۱۲/۳۷۷	۰/۰۰۰
سبک به کار گیری منابع	مسعود آباد	۳/۵۶۶۷	۶/۱۵۲	۰/۰۰۰
	گرمارود	۳/۵۲۴۵	۹/۲۴۱	۰/۰۰۰
	اندج	۲/۶۷۳۱	-۳/۴۱۱	۰/۰۰۲
	آتان	۳/۳۱۷۵	۵/۱۸۴	۰/۰۰۰
	زرآباد	۳/۵۴۶۹	۵/۵۶۹	۰/۰۰۰

تغییر سبک زندگی از دیدگاه پاسخگویان نشان می‌دهد که ضریب تعیین ۰/۷۳۹ بوده و نشان‌دهنده تأثیر مثبت در توسعه جامعه محلی است. بنابراین، می‌توان گفت که اثرات توسعه گردشگری در تغییر سبک زندگی نقش مهمی ایفا کرده است.

با توجه به نتایج به دست آمده مبنی بر آثار مثبت گردشگری در توسعه اجتماعات محلی در روستاهای هدف گردشگری مورد مطالعه، از آزمون رگرسیون خطی چند متغیره استفاده شده است. بررسی مدل برازش رگرسیونی اثرات گردشگری در اثر

جدول ۶. تحلیل واریانس اثرات توسعه گردشگری در تغییر سبک زندگی

اشتباه معیار	ضریب تعیین تصحیح شده	ضریب تعیین	ضریب هم بستگی چندگانه
۲/۶۲۰۵	۰/۷۳۹	۰/۸۴۲	۰/۹۱۸

که بین اثرات توسعه گردشگری و تغییر سبک زندگی در سطح ۹۹ درصد معنادار است (جدول ۷).

با بهره گیری از مدل رگرسیون چندگانه توام، اثرات گردشگری در تغییر سبک زندگی در روستاهای هدف گردشگری مشخص شد. نتایج به دست آمده حکایت از آن دارد

جدول ۷. تحلیل واریانس مبتنی بر وجود روابط خطی بین اثرات توسعه گردشگری در تغییر سبک زندگی

ابعاد	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	آماره آزمون F	سطح معناداری
اثر رگرسیونی	۸۷۰۵/۸۶۸	۴	۲۱۷۶/۴۶۷	۳۱۶/۹۵۸	۰/۰۰۰
باقی مانده	۱۶۳۴/۲۸۸	۲۶۴	۰/۰۹۳	-	-
کل	۱۰۳۴۰/۱۵۶	۲۶۸	-	-	-

با نگاهی به مقادیر بتا روشن است که با یک واحد تغییر در انحراف معیار عوامل تأثیر گذار بر تغییر سبک زندگی از دیدگاه پاسخویان در روستاهای هدف گردشگری در تغییر سبک به کارگیری منابع، تغییر سبک فرهنگی، تغییر سبک اجتماعی و تغییر سبک معیشت اقتصادی به ترتیب به اندازه ۰/۷۷۵، ۰/۱۷۶، ۰/۰۴۶، ۰/۰۵۷ ایجاد خواهد شد (جدول ۸). از این رو توسعه گردشگری، بیشترین تأثیر را در تغییر به کارگیری منابع بر جای گذاشته است.

با نگاهی به مقادیر بتا روشن است که با یک واحد تغییر در انحراف معیار عوامل تأثیر گذار بر تغییر سبک زندگی از دیدگاه پاسخویان در روستاهای هدف گردشگری در تغییر سبک به کارگیری منابع، تغییر سبک فرهنگی، تغییر سبک اجتماعی و تغییر سبک معیشت اقتصادی به ترتیب به اندازه ۰/۷۷۵، ۰/۱۷۶، ۰/۰۴۶، ۰/۰۵۷ ایجاد خواهد شد (جدول ۸). از این رو توسعه گردشگری، بیشترین تأثیر را در تغییر به کارگیری منابع بر جای گذاشته است.

جدول ۸. ضریب شدت روابط میان اثرات توسعه گردشگری بر تغییر سبک زندگی

ابعاد	ضریب غیر استاندارد		ضریب استاندارد شده	t	سطح معناداری
	B	خطای B			
عرض از مبدا	۱/۴۳۰	۲/۰۱۶	-	۲۵/۹۲۷	۰/۰۰۰
تغییر سبک به کارگیری منابع	۱۵/۴۰۹	۰/۵۹۴	۰/۷۷۵	۵/۱۸۸	۰/۰۰۰
تغییر سبک فرهنگی	۳/۰۸۰	۰/۵۹۴	۰/۱۷۶	۱/۴۲۰	۰/۱۵۷
تغییر سبک اجتماعی	۰/۵۷۸	۰/۴۰۷	۰/۰۴۶	۱/۸۸۹	۰/۰۶۰
تغییر سبک معیشت اقتصادی	۰/۶۴۵	۰/۳۴۲	۰/۰۵۷		

همان طور که ملاحظه می شود، با توجه به مقدار آماره F که برابر ۱۵۱/۹۲۵ به دست آمده و همچنین در سطح اطمینان ۹۵ درصد تفاوتها کاملاً معنادار گزارش شده است، می توان گفت که توسعه گردشگری توانسته اثراتی را در تغییر سبک زندگی ایجاد کند.

به منظور مقایسه اثرات توسعه گردشگری بر سبک زندگی جوامع روستاهای مورد مطالعه (پنج روستای هدف گردشگری بخش الموت شرقی شهرستان قزوین: مسعودآباد، گرمارود، اندج، آتان، زرآباد) از تحلیل واریانس یک طرفه استفاده شده است.

جدول ۹. تحلیل آزمون تحلیل واریانس تفاوت اثرات گردشگری بر تغییر سبک زندگی روستاهای نمونه

مؤلفه ها	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	آماره آزمون F	سطح معناداری
واریانس بین گروه ها	۹۰/۸۷۵	۴	۷/۹۲۷	۱۵۱/۹۲۵	۰/۰۰۰
واریانس درون گروهی	۱۴/۱۲۰	۲۶۳	۰/۰۴۰	-	-
کل واریانس	۱۰۴/۹۹۵	۲۶۷	-	-	-

دلیل تفاوت اثر گذاری گردشگری در بین روستاهای هدف مورد مطالعه در بخش الموت شرقی شهرستان قزوین را می توان مواردی از قبیل محل استقرار روستا از نظر ناهمواری، تنوع جاذبه های گردشگری، زیرساخت های دسترسی به روستا، میزان شناخته بودن روستا و نظایر آن دانست. همان طور که در جدول ۱۰ نشان می دهد، روستای مسعود آباد (گازرخان) به علت وجود قلعه حسن صباح در کنار این روستا که شهرت جهانی دارد باعث جذب گردشگران زیادی به این روستا می شود. معرفی این روستا توسط مسئولان میراث فرهنگی و محلی در قالب فیلم کوتاه و تیزرهای تبلیغاتی، برخورداری از جاذبه های طبیعی، زیرساخت های عمومی و حمل و نقل بسیار مناسب، دارا بودن خدمات اقامتی و رفاهی متعدد در این روستا باعث توسعه گردشگری شده که این امر نحوه سبک زندگی مردم (زبان محلی، نحوه پوشش، دکوراسیون منزل، آداب و رسوم، نوع

دلیل تفاوت اثر گذاری گردشگری در بین روستاهای هدف مورد مطالعه در بخش الموت شرقی شهرستان قزوین را می توان مواردی از قبیل محل استقرار روستا از نظر ناهمواری، تنوع جاذبه های گردشگری، زیرساخت های دسترسی به روستا، میزان شناخته بودن روستا و نظایر آن دانست. همان طور که در جدول ۱۰ نشان می دهد، روستای مسعود آباد (گازرخان) به علت وجود قلعه حسن صباح در کنار این روستا که شهرت جهانی

در این روستا به دلیل زیرساخت حمل و نقل نامناسب، ناشناخته بودن روستا، آنتن دهی ضعیف موبایل به دلیل قرار گیری در دل کوه، عدم امکانات خدماتی و اقامتی و عدم تمایل مردم به ورود گردشگر به دلیل خسارات به باغات با وجود جاذبه‌های تاریخی و طبیعی فراوان گردشگران کمتری به این روستا مراجعه می‌کنند و ساکنین استقبالی از گردشگران ندارند به همین دلیل سبک زندگی آنان کمتر تحت تأثیر گردشگری قرار گرفته است و شیوه زندگی آنان بدون تغییر مانده است.

تغذیه) با بیشترین تغییرات ۳/۵۵۹۹ میانگین در جایگاه اول قرار دارد. روستای زراباد نیز به واسطه داشتن درخت چنار خونبار، وجود جاذبه‌های طبیعی (دریاچه اوان در نزدیکی این روستا) جاذبه‌های مذهبی (امامزاده علی اصغر، خدیجه خاتون، امامزاده قاسم) با جذب گردشگر نقش مهمی در تغییر در سبک اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و نحوه استفاده از منابع با میانگین ۳/۴۷۷۸ در جایگاه دوم در بین روستاهای مورد مطالعه داشته است. روستای اندج علت توسعه کمتر گردشگری

جدول ۱۰. میانگین عددی به تفکیک روستاهای نمونه

نام روستا	نمونه آماری	میانگین	انحراف از میانگین	انحراف استاندارد	فاصله اطمینان ۹۵ درصد		حد اقل	حداکثر
					پایین تر	بالا تر		
مسعود آباد	۶۳	۳/۵۵۹۹	۰.۱۳۵۹۲	۰.۲۴۰۳	۳/۵۱۰۹	۳/۶۰۸۹	۳/۲۵	۳/۹۲
گرمارود	۳۲	۳/۴۳۴۶	۳۷۷۰۱۰	۰.۳۷۳۳	۳۶۰۶,۳	۳/۵۸۸۷	۱/۶۷	۴/۲۵
اندج	۲۶	۲/۶۳۱۴	۰.۲۰۱۶۲	۰.۳۹۵۴	۲/۵۵۰۰	۲/۷۱۲۸	۲/۱۷	۲/۹۲
آتان	۴۵	۳/۲۷۳۸	۰.۲۷۰۴۲	۰.۳۴۰۷	۳/۲۰۵۷	۳/۳۴۱۹	۲/۶۷	۴,۰۰
زراباد	۱۰۲	۳/۴۷۷۸	۰.۲۳۸۶۳	۰.۳۵۵۷	۳/۴۰۶۱	۳/۵۴۹۵	۲/۷۵	۳/۹۲
مجموع	۲۶۸	۳/۳۴۱۱						

بحث و نتیجه‌گیری

دلایلی نظیر تحولات جهانی، توسعه شهری، توسعه تکنولوژیکی، فراگیر شدن تأثیر رسانه‌ها سبب شده که جامعه روستایی ایران دستخوش تغییرات فراوانی در ابعاد سبک زندگی شود. گستردگی دامنه این تحولات منجر به تغییر ارزش‌ها، تحولات خانواده و شکاف نسلی در جوامع روستایی شده است. عوامل متعددی در این تغییر سبک زندگی تأثیر دارد. از جمله این عوامل می‌توان به توسعه گردشگری اشاره کرد. امروزه اهمیت صنعت گردشگری از نظر اقتصادی و اشتغال‌زایی به حدی است که می‌توان آن را به عنوان نیروی محرکه اقتصادی هر کشوری محسوب کرد. گردشگری روستایی به عنوان یکی از سیاست‌های کارآمد برای دستیابی اجتماعی-اقتصادی و تجدید حیات مناطق روستایی مورد توجه است و می‌تواند منبع مهمی برای ایجاد فرصت شغلی و درآمدی و در نتیجه عاملی در راستای توسعه به‌ویژه در مناطق روستایی باشد که سبب ورود فرهنگ‌ها و سلاقی متعدد خارج از روستا به درون محیط-های روستایی شده است. همچنین، تلاش روستایی برای

پاسخگویی به نیازهای گردشگران بیرونی و افزایش سطح رضایتمندی آن‌ها و با مرور زمان سبب تغییر در شرایط زندگی روستایی شده است. بنابراین، روستاهای هدف گردشگری به واسطه حضور گردشگران با چالش مربوط به تغییرات سبک زندگی مواجه می‌باشند. نتایج آزمون تی تک‌نمونه‌ای بیان می‌کند اثرات توسعه گردشگری بیشترین تأثیر را در تغییر سبک به کارگیری منابع با میانگین ۳/۴۰۳۰ داشته است و کمترین تأثیر با میانگین ۳/۲۹۴۸ را در تغییر سبک معیشت اقتصادی روستاییان دارد که این نتایج با نتایج حیدری ساربان (۱۳۹۵)، فاضل و رضانی فر (۱۳۹۰) و المسلمی (۲۰۱۰) مطابقت دارد.

در مدل برازش رگرسیونی، ضریب تعیین ۰/۷۳۹ و در سطح ۹۹ درصد معنادار بوده که نشان دهنده تأثیر مثبت گردشگری در تغییر سبک زندگی است

برای مقایسه تغییرات سبک زندگی بر جامعه نمونه از واریانس یک طرفه استفاده شده که آماره F برابر ۱۵۱/۹۲۵، نشانگر معناداری توسعه گردشگری بر تغییر سبک زندگی

تأثیر گردشگری قرار گرفته است. گردشگری علاوه بر اثرات مثبت دارای اثرات منفی است که به منظور کاهش اثرات منفی توسعه گردشگری بر سبک زندگی روستاییان. پیشنهادهایی ارائه شده است.

• به منظور پیشگیری و کاهش اثرات منفی گردشگری در بعد اجتماعی- فرهنگی لازم است برنامه های آموزشی مرتبط با اهمیت گردشگری و مفهوم و مزایای آن، نحوه برخورد با گردشگران و الگوهای اجتماعی آن تدوین شده و به روستاییان ساکن در منطقه ارائه شود.

• ثبت و ضبط آداب و رسوم و مراسم های کهن و بومی و میراث بومی روستا

• محافظت از سبک های ممتاز معماری و استفاده از روح معماری سنتی در ساختمان سازی مدنظر قرار گیرد.

• تبلیغ و توسعه سبک زندگی روستا
نشیتی برای جذب گردشگر؛

مقاله حاضر برگرفته از پایان نامه کارشناسی ارشد با عنوان « تبیین اثرات گردشگری در ارتقا کیفیت زندگی روستاهای هدف گردشگری » با همکاری نویسندگان است.

گردشگری بر سبک زندگی روستایی (مطالعه موردی: شهرستان اردبیل). *جغرافیا و برنامه ریزی منطقه ای*، ۶(۶)، (۶۹-۸۶).

خادمیان، طلیمه (۱۳۹۰). سبک زندگی و مصرف فرهنگی: مطالعه ای در حوزه جامعه شناسی فرهنگی و دیباچه ای بر سبک زندگی فرهنگی ایرانیان، *تهران: جهان کتاب*، ۹(۲۹)، (۸۳-۱۲۲).

خاکساری، علی؛ ابراهیم نیا سماکوش، سعید؛ دامادی، محمد معزز، وحید (۱۳۹۲). ارزیابی تأثیرات اجتماعی- فرهنگی گردشگری شهری بر نحوه زندگی مردم شهر بابلسر. *برنامه ریزی و توسعه گردشگری*، ۲(۷)، (۱۲۶-۱۴۷).

رستمی، احسان، و اردشیرزاده، مرجان (۱۳۹۲). نگاهی به نظریه های سبک زندگی. *فصلنامه مطالعات سبک زندگی*، ۲(۳)، (۹-۱۳).

سیاهپوش، اسحق، حیدری، ارجمند، و زرگوش، معصومه (۱۳۹۱). تأثیر وسایل ارتباط جمعی بر سبک زندگی روستایی و عشایری شهرستان گیلان غرب. *مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران*، ۴(۴)، (۸۹-۱۰۳).

سرور، رحیم و محمودیان، میترا (۱۳۹۰). گردشگری خانه های دوم و اثرات آن بر نواحی روستایی. *پژوهش های مکانی-*

روستاییان است. تغییر در نوع پوشش، استفاده از زبان فارسی به جای زبان محلی، تغییر بافت سنتی روستا، تغییر ظاهر جوانان روستا، استفاده از موبایل و کامپیوتر در اکثر خانه ها، رسانه ها فضای مجازی نشانگر تغییرات در سبک زندگی روستاییان است. علاوه بر این، براساس یافته های حاصل از واریانس یک طرفه می توان به تفاوت اثرات گردشگری در تغییر سبک زندگی روستاییان اذعان کرد. با یافته های یاری حصار(۱۳۹۵) و استهارد (۲۰۱۶) مطابقت دارد. به طوری که با توجه به موردی از قبیل زیرساخت ها، دسترسی، محل قرارگیری روستاها، شناخته بودن روستا، خدمات اقامتی و رفاهی آن می توان این تفاوت ها را تحلیل کرد. از این رو روستاهای مسعود آباد(گازرخان) با میانگین (۳/۵۵۹۹)، زرآباد(۳/۴۷۸۷) در جایگاه اول و دوم و کمترین اثرات گردشگری در روستای اندج به دلیل زیرساخت حمل و نقل نامناسب، ناشناخته بودن روستا، آتن دهی ضعیف موبایل به دلیل قرارگیری در دل کوه، عدم امکانات خدماتی و اقامتی و عدم تمایل مردم به ورود گردشگر به دلیل خسارات به باغات با وجود جاذبه های تاریخی و طبیعی فراوان گردشگران کمتری به این روستا مراجعه می کنند و سبک زندگی آنان کمتر تحت

منابع

امینی، عباس و زیدی، زهرا (۱۳۹۴). «تأثیرات فرهنگی گردشگری در مناطق روستایی از دید جامعه محلی، مطالعه موردی: روستای ایبانه. *فصلنامه تحقیقات جغرافیایی*، ۳۰(۲)، (۱۳-۳۲).

ازکیا، مصطفی و حسینی رودبارکی، سکینه (۱۳۸۸). تغییرات نسلی سبک زندگی در جامعه روستایی، *فصلنامه علمی- پژوهشی رفاه اجتماعی*، ۱۰(۳۷)، (۲۲۴-۲۴۳).

افراخته، حسن (۱۳۹۳). *جغرافیای روستایی ایران*، چاپ هشتم، تهران: سمت.

آقاجانی بیگی، زهرا (۱۳۹۰). بررسی سبک زندگی در قشر های مختلف زنان شاغل و عوامل موثر بر آن در شهر قزوین. پایان نامه کارشناسی ارشد جامعه شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی.

بذر افشان، جواد و طولابی نژاد، مهرشاد (۱۳۹۶). بررسی آثار نوسازی بر تغییر و تحولات سبک زندگی خانوار های روستایی بخش مرکزی شهرستان پلدختر. *جغرافیا و توسعه*، ۹(۴۶)، (۶۱-۷۶).

حیدری ساربان، وکیل (۱۳۹۵). مطالعه و تحلیل اثرات توسعه

- فضایی، (۱)، (۲۳-۴۵).
- طیبنیا، سیدهدادی، محمدی، سعدی و منوچهری، سوران (۱۳۹۵). تحلیل تأثیرات گردشگری بر کیفیت زندگی روستاییان. *مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی*، (۱)۵ (۸۰-۱۱۲).
- عباس‌زاده، محمد، نصرالهی وسطی، لیلا و دانش، لیلا (۱۳۹۶). آسیب‌شناسی تغییرات در سبک زندگی دختران روستایی، مورد مطالعه: روستای صوفی آذربایجان غربی. *بررسی مسائل اجتماعی ایران*، (۲۱)۹، (۲۳-۴۹).
- فاضل، رضا و رمضان‌پور، حدیث (۱۳۹۱). بررسی رابطه‌ی توسعه‌ی گردشگری و تغییرات سبک زندگی در نواحی روستایی، مطالعه موردی: ساکنان محلی دهستان دوهزار. *مجله برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری*، (۳)۱، (۱۱۵-۱۲۹).
- فاضلی، محمد (۱۳۸۵). *مصرف و سبک زندگی*. تهران: نشر صبح صادق، (۲۰)، (۲۰-۴۵).
- قنبری، ابوالفضل و آدمی، معصومه (۱۳۹۵). نقش گردشگری در تغییرات زندگی ساکنین مقصد. *آمایش جغرافیایی فضا، Environmental Sciences*, 14, 288-297
- Eimermann, M., & Kordel, S. (2018). International lifestyle migrant entrepreneurs in two New Immigration Destinations :Understanding their evolving mix of embeddedness. *Journal of Rural Studies*.
- Gross, M. J., & Brown, G. (2006). Tourism experiences in a lifestyle destination setting: The roles of involvement and place attachment. *Journal of Business Research*, 59(6), 696-700.
- Fuller, J., & Matzler, K. (2008). Customer delight and market segmentation: An application of the three-factor theory of customer satisfaction on life style groups. *Tourism Management*, 29, 116-126.
- H., & Piatek, J. (2012). Analysis of lifestyle of young adults in the rural and urban areas. *Annals of Agricultural and Environmental Medicine*, 19(1).
- Jovanović, J. M., & Vuković, N. (2017). Tourism as an Approach to Sustainable
- کفاشی، مجید (۱۳۹۳). مدل معادلات ساختاری مولفه‌های سبک زندگی موثر بر هویت اجتماعی. *مطالعات توسعه اجتماعی ایران*، (۳)۶، (۱۰۵-۱۲۰).
- گیدنز، آنتونی، ترجمه موققیان، ناصر (۱۳۸۸). *تجدد و تشخیص: جامعه و هویت شخصی در عصر جدید*. تهران: نشر نی.
- هندری، لثوبی، ترجمه ملانظر، مرتضی و ککولی دزفولی، فرامرز (۱۳۸۱). اوقات و فراغت و سبک‌های زندگی جوانان. تهران: انتشارات نسل سوم.
- یوسف‌نیا، مهدی و حقیقتیان، منصور (۱۳۹۵). بررسی عوامل موثر در سبک زندگی در نواحی روستایی ایران، مطالعه موردی: نواحی روستایی شهرستان‌های خواف و رشتخوار. *پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی*، (۱۶)۲، (۴۷-۶۰).
- یاری حصار، ارسطو، حیدری، وکیل و نازینی، ریحانه (۱۳۹۵). مطالعه تغییر سبک زندگی و اثرات و پیامدهای آن بر تولید و توسعه روستایی، مطالعه موردی: روستاهای شهرستان اردبیل. *مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران*، (۱)۹، (۶۹-۸۶).

- Rural Development in Post-Socialist Countries: A Comparative Study of Serbia and Slovenia. *Sustainability*, 10(1), 54.
- Loureiro, S. M. C. (2014). The role of the rural tourism experience economy in place attachment and behavioral intentions. *International Journal of Hospitality Management*, 40, 1-9.
- Leo, B. Hendry & et al. (1998). *Youth Lifestyles and Society: A Class Issue*. Sage Publications.
- Moss, L.A.W., Glorioso, R.S., (2014). *Global Amenity Migration*. The New Ecology Press, Kaslo.
- Distinction: *A social critique of the Judgment of taste*. London: Routledge.
- Parnell, J. & Et al. (2006). *Strategy through the Eyes of the Consumer: An Exploratory Study across Emerging Economies*. Universidad de Talca, Chile.
- Suliburska, J., Bogdanski, P., Papek-Musialik, D., Glod-Nawrocka, M., Krauss, Panyik, E., Costa, C., & Rátz, T. (2011). Implementing integrated rural tourism: An event-based approach. *Tourism Management*, 32 (6), 1352-1363
- Srihadi, T. F., Sukandar, D., & Soehadi, A. W. (2016). Segmentation of the tourism market for Jakarta: Classification of foreign visitors' lifestyle typologies. *Tourism Management Perspectives*, 19, 32-39.
- Solomon, M., 2015. *Consumer Behavior: Buying, Having and Being*, 11th ed. Pearson Education Limited, Essex, England.
- Veal, Anthony (2007) *leisure, culture and lifestyle*, Loisir et Societe, Society and Leisure, vol. 24, p. 359-376.
- Sharpley, Richard (2002), *Rural Tourism and the Challenge of Tourism Diversification*, *Tourism Management*, Vol.23
- Uysal, M., Sirgy, M. J., Woo, E., & Kim, H. L. (2016). Quality of life (QOL) and well-being research in tourism. *Tourism Management*, 53, 244-261. World Tourism Organization. 2009. Information retrieved April 11, <http://www.unwto.org/index.php>.
- UNWTO. 2013. Why tourism? Retrieved Match 17th, 2013 from <http://www2.unwto.org/en/content/whytourism>
- Walmsley, D. J. (2003). Rural tourism: a case of lifestyle-led opportunities. *Australian Geographer*, 34(1), 61-72.